

Μια αλλήθωρη αφήγηση

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΩΜΕΝΙΔΗΣ, Λόγια φτερά, μυθιστόρημα, εκδόσεις Πατάκη, σελ. 370

Υπάρχει κάτι το συγκινητικό στο νέο μυθιστόρημα του Χρήστου Χωμενίδη το οποίο κάνει τον αναγνώστη να σταθεί με σεβασμό απέναντί του, παρά τις όποιες αμφισβητήσεις μπορεί να εγείρει. Κατ' αρχήν, είναι ο ευγενής πόθος της μεγάλης αφή-

THE BIBHE ΖΩΓΡΑΦΟΥ-ΠΟΝΣΕ

γησης. Ενώ τα τρέχοντα μυθιστορήματα υπογραμμίζουν την αποδόμηση του μύθου, ο Χωμενίδης επιθυμεί να φτιάξει μια αφήγηση που θα συνεπάρε τον αναγνώστη, επιστρέφοντας στην πριν τον μεταμοντερνισμό αβωότητα. Παύτως, αυτό το κάνει μόνο φαινομενικά. Επίσης, στις τελευταίες σελίδες του μυθιστορήματος αντιλαμβανόμαστε ότι στην αφήγηση υπάρχει πηκτική, η οποία συνίσταται στη συμβουλή του αφηγητή προς τον εγγονό του: οι νέοι καλό θα ήταν να ανακαλύπτουν και να αναπτύσσουν τη δική τους φωνή, να την προστατεύουν από την παλαιότερη γενιά, όταν αυτή επικειρεί να την «πνίξει». Είναι εξαιρετική, εδώ, η μεταφορική διατύπωση αυτού του σφικτού εναγκαλισμού: ο σπουδαίος αοιδός, Αναβάτης, λίγο πριν πεθάνει αναζητά τον συνεκιστή του. Ο Τίνελος λοιπόν πρέπει να κάνει την καριέρα του ως Αναβάτης και όχι ως Τίνελος, μαθητής του Αναβάτη. Γι' αυτόν το σκοπό μάλιστα πρέπει να παύνει και να φτάσει τα κιάλα του Αναβάτη· να καλώσει το σώμα του, να στερηθεί, δηλαδή, τις χαρές ενός σφριγγιού και ελαφριού σώματος και να φορτωθεί ένα ανοικονόμητο, γερασμένο σώμα. Η αίσθηση είναι πράγματι κλειστοφοβική.

Ο Χωμενίδης φτιάχνει ένα μυθιστόρημα περιπλάνησης. Ο πρωταγωνιστής του ταξιδεύει, παθαίνει, προδίδεται, προδίδει, βιώνει περιπέτειες, κάνει τον προσανατολισμό του. Η περιπλάνησή του τοποθετείται στον 8ο π.Χ. αιώνα, αλλά η πρόθεση του συγγραφέα δεν είναι να γράψει ένα μυθιστόρημα για την αρχαιότητα. Επιλέγει αυτή την εποχή, επειδή ευνοεί τη μεγάλη αφήγηση. Είναι η εποχή της μεγάλης επικής ποίησης (του Ομήρου), και οι ποιητές της ταξιδεύουν σε όλες τις γωνιές του γνωστού τότε κόσμου, τραγουδούν τα παθήματα σημαντικών ανθρώπων και, μέσα από τις αφηγήσεις τους, προσπαθούν να ερμηνεύσουν τον κόσμο.

Ο Χωμενίδης αξιοποιεί εξαντλητικά τον

Χαρτοπαίχτρα

προφορικό χαρακτήρα στην αφήγησή του. Αφενός, για να βρεθεί σε αντιστοιχία με τις αφηγήσεις των ποιητών, αφετέρου γιατί ο προφορικός λόγος δεν τον δεσμεύει, όπως ο γραπτός. Μπορεί να πει ό,τι θέλει, αδιαφο-

ρώντας για την αληθοφάνεια, τη λογική ή την εγκυρότητα. Το μυθιστόρημά του έχει την πρόθεση να ενσαρκώσει την άποψη ότι το σύμψαν παίρνει νόημα μόνο εφόσον το εξιστορούμε. Ποιο είναι όμως αυτό το νόημα;

Φυσικά, η αφήγηση εμφανίζει σημαντικές διαφορές, σε σχέση με τις τότε αφηγήσεις των επικών ποιητών. Διαθέτει απομυθοποιητική διάθεση. Όμως, αυτή η απομυθοποίηση δεν αφορά σε μια νέα ανάγνωση της αρχαιότητας, αλλά βάλλει κατά της ίδιας της αφήγησης. Περισσότερο κι από την εξέλιξη της περιπέτειας, ο αναγνώστης ασχολείται με το ύφος της αφήγησης, που συντείνει στο να επηρεαστεί η φράση «λόγια του αέρα».

Η παρωδιακή αυτή διάθεση εμποδίζει τον εγγονό, που εκφράζει τον αναγνώστη μέσα στην αφήγηση, να ταυτιστεί με την αφήγηση. Ανάμεσα σε αυτόν και την ερμηνεία του κόσμου υπάρχει ένα αυτοαναφορικό, παραμορφωτικό γυαλί που λειτουργεί αποστασιοποιητικά. Σε αντίθεση με τις μεγάλες αφηγήσεις των επικών ποιητών του 8ου αιώνα, η αφήγηση του παππού δεν επιτρέπει στον εγγονό να παρασυρθεί από τη γοητεία του λόγου του, να μάθει από τα παθήματά του, να διαχθεθεί.

Δεύτερον, στην αφήγηση αυτή δεν υπάρχει σασπένς. Δεν ξέρουμε τι να περιμένουμε από αυτή. Ο λόγος της διαχέεται και ενσαρκώνεται μόνο στο τέλος. Αντιγράφει το «αφές» της ζωής. Μόνο αφού την έχουμε ζήσει, μπορούμε να ξέρουμε πώς έγιναν τα πράγματα και γιατί έγιναν έτσι. Και ακόμα, να καταλάβουμε γιατί ο παππούς εξιστορεί τη ζωή του.

Η αφήγηση λοιπόν εκπληρώνει τον τίτλο της, που είναι η νεοελληνική μετάφραση του «έπειτα πτερόεντα». Είναι δηλαδή λόγια του αέρα, στα οποία ο εγγονός μπορεί και να μη δώσει βάση. Ο λόγος αυτός αλληθωρίζει. Αφενός προτείνει ένα ερμηνευτικό σχήμα για την εμπειρία, αφετέρου αδυνατίζει το κύρος αυτού του σχήματος. Η αφήγηση δεν έχει εγκαταστήσει σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στον εγγονό και τον παππού, και τελικά αφήνει την πηκτική προτροπή του παππού μετέωρη.

Παραμερίζοντας, ωστόσο, το διονυσιακό ύφος της, μια προσεκτική ανάγνωση θα μπορούσε να εξετάσει τις περιπέτειες του πρωταγωνιστή κατά περίπτωση. Από αυτές, θα ξεχωρίζαμε την καταπίεση των Μυκηνάων από τους Αργίτες, οι οποίοι δεν τους επέτρεπαν να αγωνιστούν στους Ολυμπιακούς Αγώνες με τα δικά τους ονόματα, καθώς και την απουσία μνήμης των παιδιών που ζούσαν στην παραλία, ως σκόλιο για την αξία της ιστορικής συνείδησης, ακόμα ίσως και για την εποχή μας.

Η Βιβή Ζωγράφου-Πόνσε είναι δημοσιογράφος